

ces ville også være fraværende, og det ville yderligere underbygge en sådan udvikling. Så derfor er partierne vigtige, hvis man mener, at elementer som deltagelse, dialog, ansvarlighed og udvikling er vigtige for det norske (og andre) samfund.

Knut Heidars bog har en række kvaliteter. Undersøgelsen af partiernes top- og mellemeliter er interessant og vel gennemført og giver ny viden om en hidtil noget overset gruppe. Det føles alligevel, som om der mangler lidt: Måske ligger det i, at de bredere spørgsmål om partierne og demokratiet – og partiernes rolle i samfundsudviklingen – egentlig interesserer forfatteren nok så meget? Disse problemstillinger har imidlertid ikke kunnet være i centrum i interviewundersøgelsen, og refleksionerne på dette område får derfor en lidt løsere karakter; det betyder også, at det bliver sværere at binde tråden tilbage til de indledende overvejelser om problemstillingerne og om partiernes funktioner.

Jørgen Elklit
Institut for Statskundskab

Hans-Henrik Holm (red.), *Nedrustning og udvikling*, København: SNU, 1989, 110 s., kr. 50,00.

Det sikkerheds- og nedrustningspolitiske Udvalg (SNU) har som sin 50. publikation valgt emnet nedrustning og udvikling på baggrund af FN-konferencen herom i 1987. Dette tema behandles af en række forfattere ud fra forskellige udgangspunkter og holdninger, og læseren bibringes herved et betydeligt mere nuanceret billede end den ofte forenklede for ikke at sige idealiserede gengivelse af sammenhængen mellem nedrustning og udvikling.

Hans-Henrik Holm lægger ud med at analysere den moralske, den økonomiske og den politiske sammenhæng mellem nedrustning og udvikling. Han er temmelig barsk i sin kritik af FN-konferencens slutdokument, der efter hans opfattelse savner mere klare beskrivelser af nøglebegreber som sikkerhed, udvikling og nedrustning. Skal diskussionen om nedrustning og udvikling have en mening, skal den ifølge forfatteren gøres konkret, og han rejser nationalt blandt andet det spørgsmål, om vi skal stille krav til de lande, der modtager dansk udviklingshjælp, om at de skal reducere deres militærudgifter.

Bertil Heurlin behandler begreberne »nedrustning« og »udvikling« som internationale normer i efterkrigstiden. Udviklingen kom til at indgå operativt i USA's inddæmningspolitik over for Sovjetunionen, medens total nedrustning på grund af de eksisterende magtbalanceforhold umiddelbart efter anden verdenskrig lanceredes som internationalt mål af Sovjetunionen. Underudvikling var en følge af imperialismen, og kolonilandene havde alene skylden. Med dette udgangspunkt beskriver Bertel Heurlin udviklingen frem til i dag, og han kommer til den konklusion, at som valget tegner sig i øjeblikket, synes Sovjetunionen at være mere interesseret i at etablere en form for nedrustningsregime sammen med USA., som kan give hurtige resultater til gavn for den interne reformproces. Det

ces ville også være fraværende, og det ville yderligere underbygge en sådan udvikling. Så derfor er partierne vigtige, hvis man mener, at elementer som deltagelse, dialog, ansvarlighed og udvikling er vigtige for det norske (og andre) samfund.

Knut Heidars bog har en række kvaliteter. Undersøgelsen af partiernes top- og mellemeliter er interessant og vel gennemført og giver ny viden om en hidtil noget overset gruppe. Det føles alligevel, som om der mangler lidt: Måske ligger det i, at de bredere spørgsmål om partierne og demokratiet – og partiernes rolle i samfundsudviklingen – egentlig interesserer forfatteren nok så meget? Disse problemstillinger har imidlertid ikke kunnet være i centrum i interviewundersøgelsen, og refleksionerne på dette område får derfor en lidt løsere karakter; det betyder også, at det bliver sværere at binde tråden tilbage til de indledende overvejelser om problemstillingerne og om partiernes funktioner.

Jørgen Elklit
Institut for Statskundskab

Hans-Henrik Holm (red.), *Nedrustning og udvikling*, København: SNU, 1989, 110 s., kr. 50,00.

Det sikkerheds- og nedrustningspolitiske Udvalg (SNU) har som sin 50. publikation valgt emnet nedrustning og udvikling på baggrund af FN-konferencen herom i 1987. Dette tema behandles af en række forfattere ud fra forskellige udgangspunkter og holdninger, og læseren bibringes herved et betydeligt mere nuanceret billede end den ofte forenklede for ikke at sige idealiserede gengivelse af sammenhængen mellem nedrustning og udvikling.

Hans-Henrik Holm lægger ud med at analysere den moralske, den økonomiske og den politiske sammenhæng mellem nedrustning og udvikling. Han er temmelig barsk i sin kritik af FN-konferencens slutdokument, der efter hans opfattelse savner mere klare beskrivelser af nøglebegreber som sikkerhed, udvikling og nedrustning. Skal diskussionen om nedrustning og udvikling have en mening, skal den ifølge forfatteren gøres konkret, og han rejser nationalt blandt andet det spørgsmål, om vi skal stille krav til de lande, der modtager dansk udviklingshjælp, om at de skal reducere deres militærudgifter.

Bertil Heurlin behandler begreberne »nedrustning« og »udvikling« som internationale normer i efterkrigstiden. Udviklingen kom til at indgå operativt i USA's inddæmningspolitik over for Sovjetunionen, medens total nedrustning på grund af de eksisterende magtbalanceforhold umiddelbart efter anden verdenskrig lanceredes som internationalt mål af Sovjetunionen. Underudvikling var en følge af imperialismen, og kolonilandene havde alene skylden. Med dette udgangspunkt beskriver Bertel Heurlin udviklingen frem til i dag, og han kommer til den konklusion, at som valget tegner sig i øjeblikket, synes Sovjetunionen at være mere interesseret i at etablere en form for nedrustningsregime sammen med USA., som kan give hurtige resultater til gavn for den interne reformproces. Det

er derfor vanskeligt at etablere en international norm, som klart forbinder »nedrustning« med »udvikling«.

Mette Kjuel Nielsen, der selv deltog i konferencen om forholdet mellem nedrustning og udvikling, beskriver forhandlingerne om slutdokumentet, som hun ikke finder så dårligt endda. På udmærket vis beskrives det vanskelige FN-forhandlingsmaskineri, og jeg fristes til at citere følgende rammende passus fra Mette Kjuel Niensens artikel:

»I lyset af konferencens forhandlinger synes det klart, hvilke – ikke blot logiske men også taktiske og politiske – problemer man løber ind i, så snart man skal forsøge at konkretisere forholdet mellem nedrustning og udvikling. Emnet bliver pludselig så omfattende og detaljeret, at det før så simple budskab går tabt, og man får i stedet en sammenstilling af kendte synspunkter og en understregning af, at alt her i denne verden hænger sammen – men der er stadig ikke rigtig enighed om hvordan. Den tanke har vel strejft en og anden, om ikke konceptet nedrustning-udvikling i virkeligheden var bedre tjent med at blive på det moralske plan.«

Men disse ofte trættende multilaterale drøftelser har, når de munder ud i et resultat, en gunstig indvirkning på den generelle forhandlingsatmosfære og er også ganske lærerige for deltagerne, der måske ikke altid møder op med et tilpas åbent sind.

Professor John Martinussen behandler med forholdene i Indien som udgangspunkt spørgsmålet om nedrustningens økonomiske effekter. Han fastslår, at den militærrelaterede produktion i Indien er overordentlig kapital-intensiv, teknologi-intensiv og import-intensiv og dermed i alle tre henseender i strid med landets naturgivne og økonomiske produktionsfaktorsammensætning. Uden at argumentere imod den af FN fremhævede økonomiske fordel, de enkelte lande kan drage af nedrustning, påpeger forfatteren, at det vil være afgørende, at de af nedrustning frigjorte midler anvendes til fremme af arbejds-intensiv produktion med lavt importindhold og anvendelse af robust og tilpasset teknologi. Han påpeger de problemer, der opstår ved at oparbejde erstatningsefterspørgsel efter den ufaglærte arbejdskraft, der i øjeblikket opsuges i den militære sektor. Endvidere henvises til, at de indiske forsvarsindustrier har en betydelig eksport, og det vil være vanskeligt at oparbejde en alternativ eksportindtjening. Forfatteren konkluderer, at udsigterne til en mere omfattende nedrustning i Sydøstasien, herunder specielt i Indien er dystre, om end forfatteren ikke vil rejse tvivl om det grundlæggende ønskelige eller samfundsøkonomisk fornuftige i en nedrustning for Indiens vedkommende.

To afsluttende kapitler indeholder indlæg af Per Stig Møller og Jens Thoft, der begge fornylig har deltaget i FN-aktiviteter. Begge henviser til en række positive træk i den internationale politik med aktiv FN-indblanding, men for såvidt angår det behandlede emne, er opfattelserne forskellige. Per Stig Møller mener, at »det vil være en fordel for nedrustningsdiskussionen, at denne føres på forsvars- og sikkerhedspolitikens præmisser, således at man når frem til aftaler om nedrustning, fordi man indser, at sikkerhed kan opnås på et lavere rustningsniveau og erkender en fælles interesse i at få frigjort midler til den civile økonomi«, og at »det vil være en fordel for udviklingsdiskussionen, at den holdes fri af lette, men falske

sammenstillinger. Denne diskussion skal føres på baggrund af humanitær forståelse for, at de umenneskelige livsvilkår må forandres i de fattige lande. Og den må føres ud fra en forståelse af, at bedre levevilkår i udviklingslandene giver bedre økonomiske vilkår og hermed større muligheder for, at de i fremtiden kan aftage flere varer fra i-landene, hvorved egoisme og altruisme går op i en højere enhed«.

Jens Thoft fastslår, at Danmark kunne være en del af løsningen. For tiden er vi éntydigt en del af problemet. Ifølge Jens Thoft kan de små lande »spille en befordrende rolle i processen ved bestandigt at rejse problemerne i alle internationale forsamlinger, og fastholde supermagterne på deres ansvar for konflikternes udvikling, hvor disse er involveret, dvs. stort set overalt. »I denne nødvendige forandringsproces er det afgørende, at nogen tør gå forrest. Ikke med flotte erklæringer, som er i fuldstændig disharmoni med den hjemlige politik, som når Sverige tordner imod den internationale våbenhandel. Danmark kunne gå forrest. Forøge udgifterne til ulandsbistanden og formindske forsvarsudgifterne tilsvarende. Eller bare starte med én af delene«.

SNU har udvist et godt initiativ ved udgivelsen af denne publikation. Den giver en alsidig belysning af en problematik, som er mere kompliceret, end den kunne tage sig ud fra en overfladisk betragtning. Det er et interessant forfattervalg. Alle er engagerede, velskrivende med varierede indfaldsvinkler.

Et enkelt kritikpunkt. Bogens omslag er kunstnerisk rædselsfuldt, og symboliserer det stik modsatte af indholdet nemlig »oprustning« og »underudvikling«.

Kjeld Mortensen
Danmarks FN-Ambassade

Geoffrey K. Roberts & Jill Lovecy, *West European Politics Today*, Manchester: Manchester University Press, 1988, 262 s., £ 8.95.

Bogens forfattere er ansat ved University of Manchesters Department of European Studies. De har foretaget en række smårevisioner i originaludgaven, der publiceredes i 1984. Der er således ikke tale om en egentlig ny bearbejdning. Ordet »Today« i titlen må blandt andet af den grund tages med et vist forbehold.

Bogen består af 12 kapitler på i alt 219 sider, et appendiks på 32 sider med få fakta om samtlige 19 vesteuropæiske lande og nogle få siders litteraturhenvisninger, der i nogen grad er utilstrækkelige eller forældede.

Som elementær introduktion til vesteuropæisk politik er bogen imidlertid ganske nyttig. Den giver på relativt få sider en mængde oplysninger på en overskuelig måde. Desuden er der mere selvstændige betragtninger og analyser af en vis interesse.

Der lægges ud med et par kapitler, som teoretisk og empirisk søger at afgrænse liberale demokratiers politiske særtræk. Dernæst følger en række kapitler om velkendte emner i statskundskaben: politisk-ideologiske retninger, valgsystemer, partier og partisystemer, interessorganisationer, parlamenter, regeringer samt fø-